

АНАЛІЗ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА "МЛИНІВСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО" РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті подається аналіз використання лісових ресурсів державного підприємства "Млинівське лісове господарство" Рівненської області. Детально охарактеризовано провідні чинники, серед них геологічна будова, рельєф, ґрунти, гідрографія та клімат, що впливають на формування лісів. Розглянуто сучасний стан лісового фонду. Висвітлено поділ лісів на групи, переважаючі типи лісів, їх породний та віковий склад, бонітет і повнота насаджень. Проаналізовано види користування лісом. Акцентовано увагу на заходи щодо відтворення та збереження лісів.

Ключові слова: ліс, лісове господарство, лісокористування, лісовий фонд, рубки, відтворення, відновлення, збереження.

Постановка наукової проблеми та її значення. Ліс є базовим чинником прискорення соціально-економічного розвитку конкретного регіону, незалежно від його спеціалізації та природно-кліматичних умов. Сьогодні важливого значення набувають питання ґрунтового аналізу стану лісів і використання лісових ресурсів, переосмислення існуючих поглядів і положень щодо оптимізації лісистості, ефективності комплексного ведення лісового господарства, визначення його ролі, функцій і завдань у формуванні національної економіки. Адаптація функціонування лісогосподарського комплексу спрямовано на задоволення потреб країни у продукції з деревини, продуктах її переробки та раціонального використання усіх багатогранних корисних властивостей лісу. Тому раціональне ведення лісокористування є надзвичайно актуальним у нашому суспільстві, оскільки саме ліси є дуже цінним багатством України.

Аналіз останніх досліджень з цієї проблеми. Дослідженню проблем та раціональному використанню лісів з різних позицій присвячена ціла низка наукових праць. Вагомий внесок щодо оптимізації лісокористування, покращання структури лісів, збільшення лісистості України зробив С.А. Генсірук [2]. Пропозиції з лісовідновлення, раціонального використання ресурсів лісу та охорони насаджень в Київській області висвітлені у науковій праці М.І. Ониськіва, В.О. Рибачака та ін. [8]. Основні принципи забезпечення сталого використання лісових ресурсів подаються в дослідженнях О.М.Адамовського [1]. Теоретичні передумови зонування території західного регіону України для розширення площі лісових насаджень розглянуто в роботі Л.І. Копій [5]. Однак потребує подальшого розгляду питань щодо раціонального лісокористування з врахуванням лісоресурсного потенціалу окремих регіонів, зокрема державного підприємства "Млинівське лісове господарство" Рівненської області.

Формулювання мети та завдань статті.

Мета статті - проаналізувати сучасний стан лісів і господарське використання ресурсів Млинівського лісгоспу з метою нарощування лісо-сировинного та природоохоронного потенціалу. У процесі дослідження розв'язувались такі завдання: проаналізувати природні чинники формування лісів Млинівського лісгоспу; охарактеризувати сучасний стан лісового фонду; провести аналіз лісокористування; окреслити заходи щодо відтворення та збереження лісів.

Методи й матеріали досліджень. Вихідними матеріалами слугувала інформація проекту організації та розвитку лісового господарства державного підприємства "Млинівське лісове господарство", а також опублікованих праць. Для дослідження використано комплексний та системний підхід, а також статистичний, графічний, порівняльно-описовий методи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Північні польські райони Рівненської області славляться своїм лісовим фондом. Від них не відстає державне підприємство "Млинівське лісове господарство". Воно розташоване в південно-західній частині Рівненської області на території 3 адміністративних районів: Млинівського, Дубенського та Демидівського. Млинівський лісгосп був організований у 1993 р. і є одним із наймолодших у підпорядкуванні Рівненського обласного управління лісового та мисливського господарства. До складу лісгоспу увійшли частина державного лісового фонду Дубнівського лісгоспу, а саме: Дубнівське лісництво площею 4242 га, Млинівське – 4491 га, та частина Миргощанського лісництва – 742 га (ур. Сатіїв, Іваново). Решта лісів площею 3443,1 га прийняті від колишніх лісгоспів.

Млинівський лісгосп межує на півночі з Ківерцівським, на заході з Горохівським районами Волинської області, на сході з Рівненським, на південному сході з Дубенським, а на півдні з Радивилівським районами Рівненської

області.

Основними чинниками, що впливають на формування лісів Млинівського лісгоспу є геологічна будова, рельєф, ґрунти, гідрографія та клімат.

Геологічна будова об'єкта лісовпорядкування розглядається з точки зору її впливу на формування рельєфу та розвиток ґрунтоутвірних процесів [3]. Отож територія Млинівського лісгоспу розташована у межах Волино-Подільської плити. У геологічній будові лісгоспу приймали участь осадові породи платформеного чохла, що містять у собі породи ранньопалеозойського та кайнозойського віку. Важливу роль у формуванні різних типів ґрунтів, поширення та росту лісової рослинності відіграють антропогенні відклади. Загальна потужність яких місцями сягає 40-50 м. Більшу частину лісгоспу займають нерозчленовані еолово-делювіальні утворення, представлені породами лесового комплексу. Він представлений двома горизонтами пізнього антропогену. Нижній горизонт співставляють з причорноморськими лесами, а верхній – з бузькими. Саме останній є материнською основою у формуванні сучасного ґрунтового покриву височинної частини лісгоспу – найродючіших ґрунтів чорноземів та сірих лісових.

Вагомим чинником впливу на поширення лісової рослинності, її ріст і розвиток є рельєф території. Територія лісгоспу знаходиться в межах Волинської височини Волино-Подільської ерозійної рівнини. Рельєф характеризується слабохвилястою поверхнею з чергуванням широких балок та вирівняних місцевостей. Окремі нагір'я досягають 250-280 м над рівнем моря. Схили розмиті численними балками та яругами. Однак ерозійних процесів в лісгоспі не зафіксовано. Значне місце в рельєфі займають долинні форми, створені річковими системами великих приток Прип'яті – Стиру та Горині [6, 9].

Окрім геологічної будови, рельєфу на розподіл лісової рослинності істотно впливають ґрунти. Сучасний характер ґрунтового покриву лісгоспу сформувався внаслідок довгих процесів ґрунтоутворення, які проходили під сукупним впливом клімату, рослинності, рельєфу, господарської діяльності людини. На території лісгоспу переважають опідзолені ґрунти, які сформувались на лесовидних породах. У формуванні ґрунтів цього типу проявився вплив двох основних ґрунтоутвірних процесів – підзолистого та чорноземного, залежно від переважаючих яких виділяють кілька типів ґрунтів:

сірі, темно-сірі та чорноземи опідзолені. Найбільш поширеними в лісгоспі є сірі опідзолені ґрунти, які характеризуються значною кислотністю, а відтак – безструктурністю, схильністю до запливання та утворення кірки на поверхні, нарешті незначним умістом гумусу і зниженою родючістю.

Менш яскраво виражений підзолистий процес при формуванні темно-сірих опідзолених ґрунтів. В них знаходиться більший уміст гумусу (2,2-3,0 %), менша кислотність, поліпшені фізичні властивості, що зумовлюють кращу родючість. Ще менш виявлений підзолистий процес спостерігається у чорноземів опідзолених. За своєю морфологією, фізико-хімічними властивостями та родючістю вони наближаються до чорноземів типових.

Відповідно до ґрунтово-меліоративного районування Рівненської області Млинівський лісгосп знаходиться в межах Рівненського ґрунтового району з найбільш розвиненими сірими опідзоленими ґрунтами на лесовидних суглинках та чорноземами. Отож на ґрунтах лісгоспу формуються широколистяні насадження з переважанням дубово-грабових лісів.

Варто відзначити, що одним із найважливіших чинників росту та розвитку деревної рослинності є вологість ґрунту [3]. Оптимальними для більшості деревних порід вважають свіжі та вологі умови місцезростання. Надлишкова або недостатня зволоженість ґрунтів призводить до зниження продуктивності лісових насаджень. За ступенем вологості більша частина ґрунтів лісгоспу відноситься до свіжих (60,4%), вологих (37,3%) і сирих (2,3%). Лісові ділянки з надмірним зволоженням знаходяться на площі 113,1 га. Болота займають площу 27,7 га. Рівень ґрунтових вод коливається від декількох сантиметрів до 80 м.

У формуванні природних умов розвитку та інтенсивності фізико-географічних процесів, у розміщенні та продуктивності лісових насаджень належить річкам. На території лісгоспу протікає 5 річок (табл. 1). Загалом він розташований в басейнах рік Стир та Іква. Густина гідрографічного розчленування становить 0,14-0,39 км/км². Живлення річок змішане. Частка снігового живлення не перевищує 25-45%, а підземного – 35-45%, а для р. Іква навіть зростає до 64%. Вагоме місце у живленні річок займають дощові води, частка яких у формуванні поверхневого стоку змінюється у різні роки [6, 9].

У лісгоспі знаходиться Млинівське водосховище на р. Іква. Штучно створені ставки ри-

богосподарського призначення належать обласному рибкомбінату об'єднанню "Рівнеліс" та іншим окремим установам тощо. Їх переважно використовують для розведення риби,

як запас води на випадок пожежі та для рекреаційних потреб. Вплив цих водойм на водний режим лісових масивів незначний.

Таблиця 1

Характеристика річок Млинівського лісгоспу [9]

Назва річки	Куди впадає річка	Довжина, км	Ширина лісових смуг уздовж берегів річок, навколо озер, водойм, м
Стир	Прип'ять	483	500
Пляшівка	Стир	40	150
Іква	Стир	93	300
Тартацька	Іква	42	150
Стубла	Горинь	86	300

Розміщення природних лісів, їхній склад, продуктивність, технічні якості деревини значною мірою залежать від особливостей клімату. Важливе значення для лісу має сонячна радіація, завдяки якій рослини отримують енергію, необхідну для процесів життєдіяльності. Сумарна сонячна радіація за рік, що надходить на земну поверхню лісгоспу становить 92,7 ккал/см² (3,89 МДж/м²), причому основна її частина припадає на весну та літо (до 87%). Однак в лісових фітоценозах частка цієї радіації на процеси фотосинтезу не перевищує 1-2%.

Надзвичайно важливим і досить часто лімітуючим чинником є температура. Причому мають значення не тільки середні, а також мінімальні, максимальні та суми активних температур вище 10 °С [7]. Середньобогаторічна температура повітря, за даними Дубенської метеостанції, становить + 7,5 °С. Найтепліший місяць – липень, з середньомісячною температурою + 18,5 °С, а найхолодніший – січень (– 5,5 °С). Від середніх багаторічних показників в окремі роки спостерігаються значні відхилення. Так, абсолютний максимум температур відмічений у серпні (+ 36,0°С), а абсолютний мінімум – у січні (–36,0°С). Тобто амплітуда екстремальних температур в абсолютній величині дорівнює 72,0°С [6].

Температури повітря та ґрунту визначають терміни початку та закінчення періоду вегетації, що мають великий вплив на хід сезонного розвитку, на динаміку росту та річну продуктивність окремих рослин і фітоценозу загалом. Вегетаційний період починається з другої декади квітня і триває до третьої декади жовтня. Сума середніх добових температур від весняного до осіннього переходу через 10°С дорівнює 2470°С, а кількість днів з температурою вище + 0°С – 250, вище +5°С – 190, вище + 10 °С – 100.

Для забезпечення рослин вологою велике значення мають річні суми опадів, а також розподіл їх за сезонами. Пересічно за рік випадає 568 мм. Більшість опадів (434 мм – 64 %) випадає в теплий період року (квітень-жовтень). Максимальна кількість опадів випадає в червні-липні (74-84 мм), коли рідко спостерігаються затяжні дощі. Рідше бувають зливові дощі, коли за короткий проміжок часу може випасти понад 100 мм опадів. Найменша кількість опадів спостерігається в березні (29 мм). Найбільші місячні суми опадів в окремі роки сягали 200-250 мм, а добові максимуми – до 120-170 мм [6].

Велике значення для лісу має вологість повітря, причому негативний вплив мають як низькі (нижче 30%), так і досить високі (понад 80 %) значення відносної вологості. Так, остання максимальна спостерігається восени та взимку (82-89%), а мінімальна – у травні (70%). Посушливих днів (відносна вологість менше 30%) пересічно за рік буває 7, із них більшість припадає на травень. В сухі періоди в лісах зростає здатність до утворення пожеж. Натомість висока вологість затримує цвітіння рослин, погіршує умови запилення, дозрівання плодів і насіння тощо. Крім того, вона сприяє виникненню і розвитку грибних і бактеріальних хвороб рослин [7].

Важливим чинником формування водного, а також теплового режиму ґрунту є сніговий покрив і промерзання ґрунту. За зиму в сніговому покриві нагромаджуються великі запаси води, які при сніготаненні поповнюють ґрунтові вологозапаси і частково утворюють поверхневий і ґрунтовий стік річок. Сніговий покрив нестійкий, що пояснюється частими відлигами. Сстійкий сніговий покрив устанавлюється пересічно у третій декаді листопада і триває 90–110 днів. Висота снігового покриву 16 см. Середня глибина промерзання ґрунту сягає 46–82 см.

Різноманітні фізичні та фізіологічні властивості на ліс має вітер. Він впливає на транспірацію рослин, випаровування, склад і вологість повітря в лісі. У холодну пору, коли опитувана територія знаходиться під впливом антициклонів і циклонів переважають південно-східні, південні, південно-західні та західні вітри. Навесні і восени здебільшого панують вітри південно-східного та північно-західного напрямків. В літню пору, з посиленням фронтальної діяльності на заході, домінують вітри західних і північно-західних румбів. Середня швидкість вітрів змінюється від 3,7 м/с до 6,1 м/с (у зимово-весняний період вища, ніж улітку та восени). Проте в окремі періоди, особливо у холодну пору року, швидкість вітру може сягати 10-15 м/с. Абсолютні максимуми швидкості вітру 40 м/с зафіксовані в м. Дубно. Такі штормові вітри можуть призвести до повалення дерев разом з корінням, що повністю знищить лісові насадження на великих площах [6, 7].

З кліматичних чинників, що негативно впливають на ріст і розвиток лісових насаджень найбільше значення мають: пізні весняні заморозки, січневі відлиги, сильні снігопади, зливові опади в окремі роки. Пізніми весняними заморозками пошкоджується листя і молоді пагони ясена, клена, дуба. Сильні снігопади часто супроводжуються сніголамами соснових насаджень на родючих ґрунтах. Загалом клімат вище вказаного лісорослинного району сприятливий для успішного росту деревних порід, зокрема дуба, граба ясена, горіха тощо.

Отже, на території лісгоспу склалися сприятливі природно-кліматичні умови для ведення лісгосподарської діяльності.

До складу Млинівського лісгоспу входять чотири лісництва: Вовковийське, Дублянське, Острожецьке, Млинівське. Загальна площа лісового фонду становить 12,9 тис. га, де лісові площі займають 93 відсотки (рис. 1). На державні ліси припадає 8935 га.

Значимо, лісовий фонд – це землі, які вкриті лісовою рослинністю, а також не вкриті лісовою рослинністю – нелісові землі, які надані та використовуються для потреб лісового господарства. Основними показниками лісових насаджень, що визначають, наскільки оптимальним є лісовий фонд лісгосподарського підприємства, є вік, клас бонітет, повнота, запас деревини на 1 га тощо.

Важливим показником лісового фонду, що має істотне значення для стабільності й невиснажливості лісокористування є розподіл лісів

на групи та категорії, що відповідає господарським та економічним умовам розташування лісгоспу. Ліси першої групи виконують винятково важливу роль у стабілізації й оздоровленні довкілля. До них відносяться ліси природоохоронного та рекреаційного призначення (7,3 %). Ліси другої групи займають 92,7% державного лісового фонду (рис. 2). Це експлуатаційні та захисні ліси [4, 9].

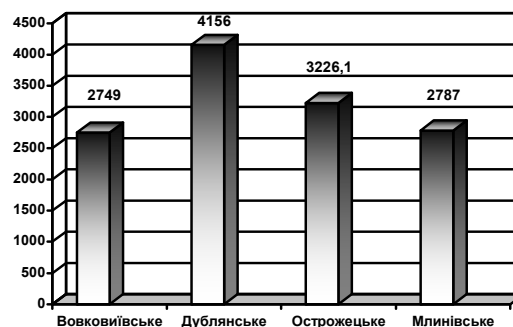

Рис. 1. Площа лісництв ДП "Млинівський лісгосп"

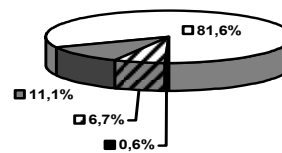

Рис. 2. Розподіл площі лісів за категоріями

Аналіз нинішнього розподілу земель лісового фонду за категоріями земель дозволяє зробити висновок, що лісові землі в практичній діяльності держлісгоспу на даний час використовуються ефективно. Про це свідчить велика питома вага лісових земель (98,0%). Так, покриті лісом землі складають 93,4% від усіх земель лісового фонду. Незімкнуті лісові культури складають 2,3% лісових земель і не вкриті лісом землі – 4,6% лісових земель. З непокритих лісом земель 0,3% складають зруби, а 0,6% – прогалини і пустища. Площа нелісових земель не значна і складає 2,0% від загальної площі земель лісгоспу, і найбільша питома вага в них припадає на сіножаті та ріллю – 0,3 і 0,5%, води – 0,4%, болота – 0,2%, садиби та споруди – 0,1%, траси – 0,4%, інші нелісові землі – 0,1%. Оскільки лісовий фонд – величина не постійна, то ж сучасний розподіл площі лісового фонду буде постійно змінюватись завдяки

ефективній роботі лісового господарства та зростанню потреб населення в деревині, пасовищах, місцях відпочинку та мисливських угіддях [4, 9].

Дуже важливою характеристикою при вивченні категорії земель лісового фонду є лісова типологія. Отож переважаючими типами лісів млинівського лісгоспу є свіжа (52,1%) та волога діброви (37,2%). Корінними породами дібров є дуб та ясен. Підлісок дібров складають ліщина, свидина, осика, липа, граб, бузина чорна, клен татарський тощо.

Одним із важливих показників лісового фонду є породний склад лісів. Від останнього залежить продуктивність лісів, їх якість, товарна структура деревини та видове різноманіття продукції побічного користування. За породним складом у лісовому фонді лісгоспу переважають твердолистяні породи, що складають 10308,1 га (рис. 3). На хвойні породи припадає 954 га. М'яколистяні породи, як береза повисла, осика, вільха чорна займають 785,6 га лісових ділянок.

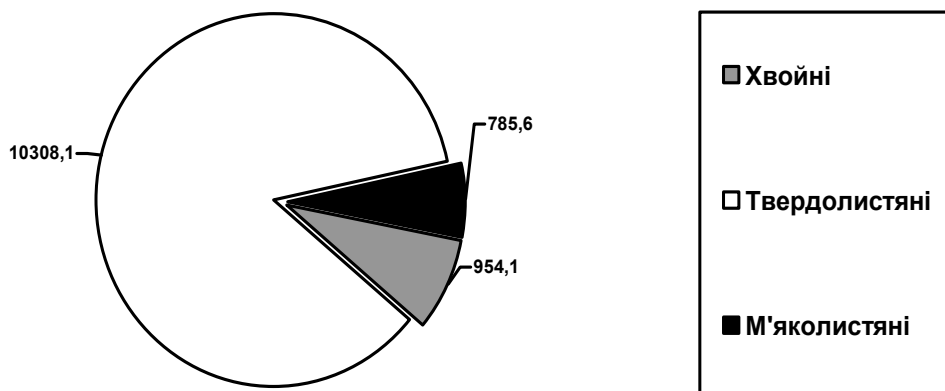

Рис.3. Породний склад вкритих лісовою рослинністю земель, га

Серед лісоутворюючих порід провідне місце займає дуб звичайний (65,4%). Друге місце посідає граб звичайний (10,8%). Такі ліси в якості домішок місять ясен звичайний, дуб червоний, клен гостролистий, бук лісовий, ака-

цію білу, явір (9,3%). Третє місце займають хвойні породи, зокрема сосна звичайна, ялина європейська, модрина європейська (7,9%) (рис.4).

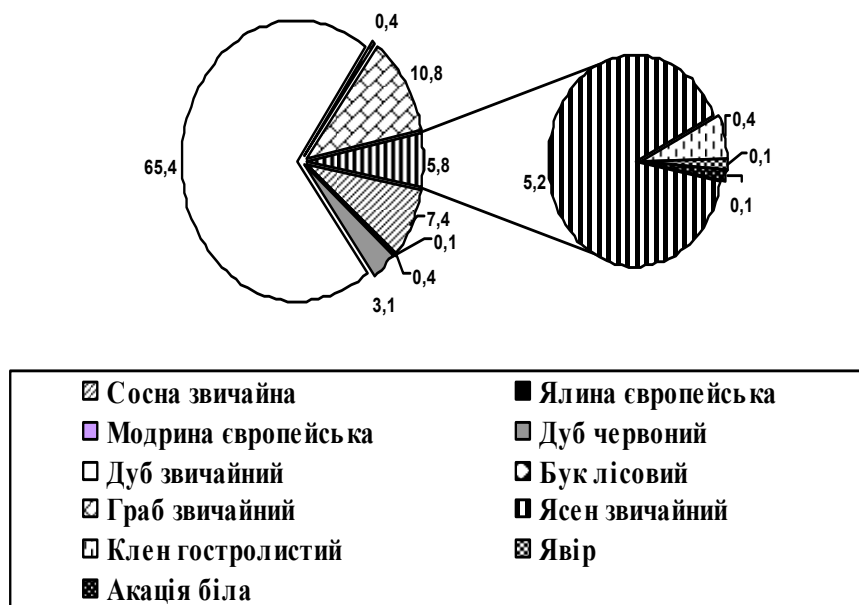

Рис. 4. Площа земель вкритих лісовою рослинністю за переважаючими породами, %

Одним із найважливіх показників лісового фонду та їх сировинного потенціалу є структура насаджень за віком – розподіл площі лісів за групами віку. В Млинівському лісгоспі розподіл насаджень за класами віку нерівномірний (рис. 5). Станом на 2010 р. у лісовому фонді переважають середньовікові (68,8%), молодняки (12,2%) і насадження при недостатній кількості пристигаючих (13,9%), стиглих і перестійних (5,1%).

Важливим показником ведення лісогоспо-

дарської діяльності є продуктивність деревостану або запасу деревини, що залежить від ефективності лісовідновлення. Так, площа і запас стиглих деревостанів у порівнянні з даними 2009 р. збільшилися відповідно на 154,02 га і 42,63 тис. м³, або 32,9% і 42,6%, в т. ч. експлуатаційного фонду на 86,2 і 26,25 тис. м³, або 20,1% і 27,9%. Основними причинами змін площі і запасу стиглих насаджень є природний приріст насаджень та зміни у віковій і породній структурі насаджень [9].

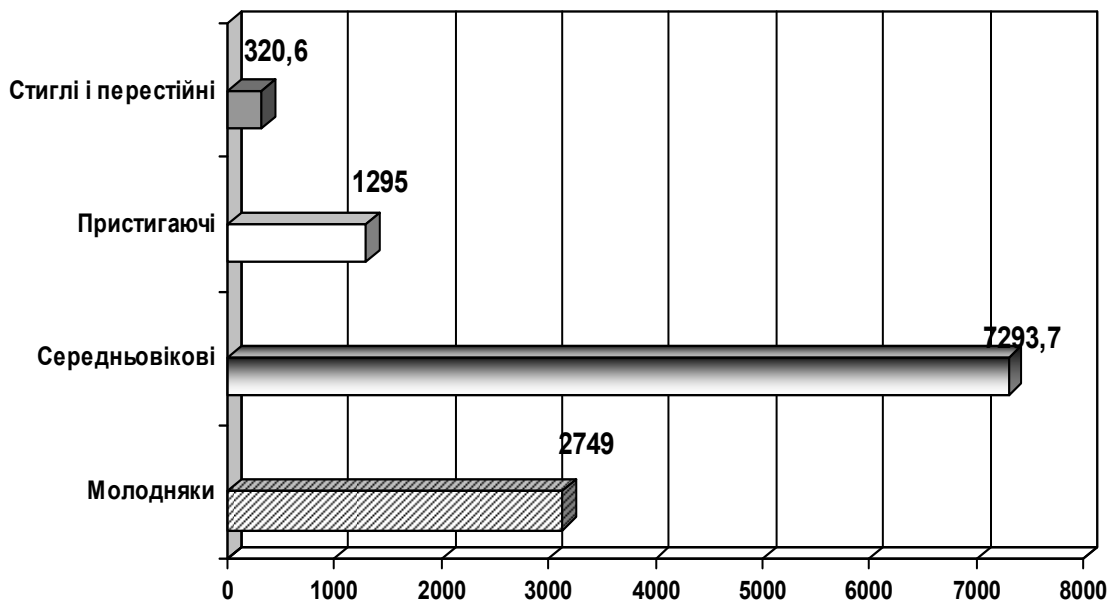

Рис. 5. Розподіл площі земель деревостанів за групами віку, га

Для оцінки продуктивності лісових насаджень використовують класи бонітету. Насадження основних лісотвірних порід характеризується I-II класом бонітету, що об'єктивно віддзеркалює добротність умов місцезростання. Середній бонітет не відрізняється від оптимального за лісорослинними умовами. Наявність на площі 10,7 га низькобонітетних (V і нижче класів бонітету) насаджень вільхи пояснюється їх зростанням на змитих, деградованих ґрунтах. Заслугує на увагу в лісгосподарській діяльності – створення насаджень із технічно цінних та швидкозростаючих порід, заміна малоцінних низькопродуктивних насаджень (грабчаків, осичників) на високопродуктивні – дуб черешчатий, дуб червоний, сосна звичайна, ясен, клен та інші лісоутворюючі породи.

Повнота насаджень – один з найголовніших таксаційних показників, за допомогою котрого визначають запас насаджень. Повнота – ступінь щільності деревостанів на одиницю площі. Повнота нормального насадження

умовно дорівнює одиниці (1,0). Повнота 0,3 – 0,4 вважається дуже малою. В лісгоспі насадження з повнотою 0,3-0,4 займають площу 65,6 га. Це розладнані насадження, які були прийняті від колишніх сільськогосподарських підприємств. Молодняки і середньовікові низькоповнотні насадження є потенційним фондом реконструкції [9].

Отже, аналіз сучасного стану лісового фонду виступає однією з центральних ланок соціально-економічної політики регіону та є основою для планування лісокористування та лісовідновлення.

Господарська діяльність лісгоспу спрямована на забезпечення невиснажливого і рівномірного користування лісовими ресурсами, збереження умов відтворення високопродуктивних деревостанів, їх економічних та інших корисних властивостей. Середній розмір лісокористування з 1 га вкритих лісовою рослинністю земель в Млинівському лісгоспі становить 1,94 м³, що вдвічі менше від середньо державного показника по Україні (3,8 м³/га).

Ступінь використання середнього приросту на 1 га – 51%, а щорічний обсяг створення лісових культур вказує на високу інтенсивність ведення лісового господарства.

Існує три види користування лісом: головне, проміжне, побічне. Головне користування лісом здійснюється в межах розрахункової лісосіки – норма заготівлі деревини в порядку рубок головного користування, яке проводиться в стиглих і перестійних деревостанах. Проміжне користування лісом полягає у використанні деревини, яку одержують при проведенні так званих рубок догляду за молодим, середнім та пристигаючим лісом, а також при проведенні вибіркової та суцільної санітарних рубок. Побічне користування лісом пов'язане з використанням недеревних продуктів лісу. Останнім часом все більшого значення набуває рекреаційне лісокористування [4].

Так, експлуатаційний фонд Млинівського лісгоспу лісовпорядкуванням встановлений на

площі 500,6 га із стовбурним запасом 118,78 тис. м³. Він мав затверджену розрахункову лісосіку рубок головного користування на 2000-2009 рр., яка становила 6,1 тис. м³ ліквідної деревини. Для покращення санітарного стану лісового фонду лісовпорядкуванням проводяться суцільні та вибіркової санітарні рубки (рис. 6). Фактично вибіркової санітарні рубки лісгоспу виконав на площі 10342,1 га із стовбурним запасом 108,6 тис.м³. Із загальної площі суцільних санітарних рубок в насадженнях запроєктовано 41,4 га (стовбурний запас 7,29 тис. м³, ліквідний запас 6,24 тис. м³, ділової деревини 2,48 тис. м³). Крім того, лісовпорядкуванням виявлено 0,45 тис. м³ поодиноких дерев на площі 49,0 га, які проектувалось вирубати під час проведення рубок догляду. В лісгоспі також передбачалось проведення інших рубок, пов'язаних з розчищенням лісогосподарських доріг на площі 15,0 га і стовбурним запасом 1,8 тис. м³ [9].

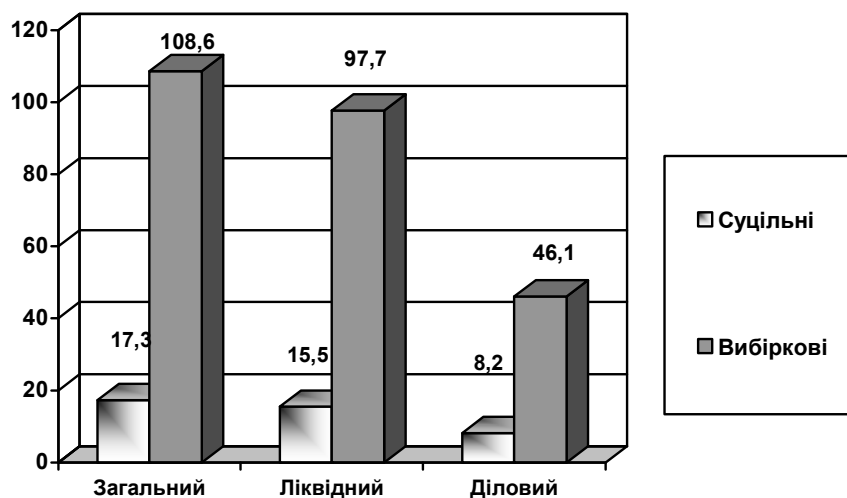

Рис.6. Обсяги виконаних санітарних рубок, тис. м³

З побічних лісових користувань має місце заготівля сіна (1 т/га на рік) і в незначних обсягах лікарських рослин (звіробій, череда, хвощ польовий, материнка). Наявні в лісовому фонді сільськогосподарські угіддя використовуються для потреб лісової охорони. Більша частина сіножатей і орних земель не використовується, що в перспективі потребує заліснення. Заготівля харчових продуктів лісу та лікарської сировини лісгоспу проводиться місцевим населенням і має любительський характер. Випас худоби в лісі не проводиться. Окрім задоволення потреб народного господарства в деревині і продукції побічних лісових користувань, лісові насадження мають важливе приро-

доохоронне і рекреаційне значення. Отже, наявних угідь цілком достатньо для задоволення потреб лісового господарства.

В нинішніх умовах найбільш широко почали використовувати рекреаційно-оздоровчі ліси лісгоспу, які віднесені до лісогосподарської частини лісів зелених зон, площа яких становить 863,8 га. Об'єкти природно-заповідного фонду на території лісгоспу подані в табл. 2.

Лісогосподарська діяльність тісно пов'язана з веденням мисливського господарства. Важливим завданням якого є збереження оптимальної кількості тварин і створення для них сприятливих умов. Надмірна, нерегульована чисельність тварин може принести значну

шкоду лісовим насадженням. За даними обліку мисливської фауни в угіддях налічується: кабан – 60 гол., козуля – 247 гол., заєць-русак –

248 гол., бобер – 15 гол., борсук – 72 гол., лисиця – 15 гол., куниця – 47 гол., олень плямистий – 10 гол.

Таблиця 2

Об'єкти природно-заповідного фонду на території Млинівського лісгоспу

Найменування об'єктів природно-заповідного фонду	Площа, га	Місце знаходження	Категорія природно-заповідного фонду
Яр "Каменяря" Урочище "Біла дєбря"	20,0	Вовковиївське лісництво	Геологічний заказник місцевого значення
Урочище "Хвороща"	37,2	Млинівське лісництво	Пам'ятка природи загальнодержавного значення
Заповідне лісове урочище "Смордва"	5,0	Вовковиївське лісництво	Заповідне лісове урочище
Заповідне урочище "Берещина"	2,7	Вовковиївське лісництво	Заповідне лісове урочище
Заказник місцевого значення урочище "Хрінники"	1,3	Дублянське лісництво	Орнітологічний заказник місцевого значення
Пам'ятка природи місцевого значення "Дуб-велетень"	0,1	Дублянське лісництво	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення
Урочище "Кароліна"	4,3	Млинівське лісництво	Лісове заповідне урочище

З метою забезпечення підвищення продуктивності лісів, поліпшення їх корисних властивостей і задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах, важливе значення мають відтворення, охорона та збереження лісів. Адже відтворення лісів здійснюється з метою раціонального використання ділянок лісового фонду, поліпшення якісного складу лісів і досягнення оптимальної лісистості території. Відтворення лісів проводиться шляхом їх відновлення та лісорозведення. Із загальної площі не вкритих лісовою рослинністю лісових ділянок і лісосік (605,5 га) потребують лісовідновлення 525,2 га. Решта площі рекомендується освоїти і перевести в інші категорії лісових ділянок, а саме ремізи, біополяни, майданчики для підгодівлі – 79,9 га та для місць відпочинку – 1,4 га. З усієї площі лісових ділянок, що потребують лісовідновлення, природне поновлення можливе на площі 70,8 га. На всій іншій площі (454,4 га) створення високопродуктивних лісів із господарсько-цінних порід можливе тільки штучним шляхом. Проектуючи способи лісовідновлення, лісівники приймали до уваги напрямок та успішність ходу природного поновлення в різних типах лісу та різних категоріях лісових ділянок [9].

Лісорозведення здійснюється на землях, насамперед не придатних для використання в сільському господарстві, низькопродуктивних (яри, балки, піски, пустощі тощо), на землях сільськогосподарського призначення для створення полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень. На непридатних для сільського господарства землях агропідприємств створені лісові культури на площі 170,0 га.

Для збереження лісів займаються лісовирощуванням – складний процес, який характеризується великою тривалістю виробничого циклу. Вирощування стиглих березових, грабових, осинових насаджень триває 40-50 років; соснових, ялинових і ялицевих – 70-90 років; дубових і букових – 100-120 років. У лісгоспі площа існуючих лісових розсадників складала 2,4 га, що не достатньо для вирощування необхідної кількості садивного матеріалу. Її необхідно збільшувати. В останні роки лісгосп практикує вирощування дуба з закритою кореневою системою в поліетиленових пакетах, що дає змогу проводити доповнення лісових культур впродовж всього вегетаційного періоду. В лісгоспі також на плантаціях площею 34,1 га вирощуються декоративні, плодово-ягідні саджанці та новорічні ялинки. Попри все, існуючі в лісгоспі розсадники повністю забезпечують потребу в садивному матеріалі для створення лісових культур та залісненню малопродуктивних, деградованих земель сільських рад, не придатних для ведення сільського господарства. Останнім часом у Млинівському лісгоспі практикується вирощування саджанців декоративних порід для озеленення присадибних територій, парків, скверів та алей, приватних садіб жителів району тощо. Особливою популярністю користуються саджанці туї західної різних форм – кулястої, колоновидної, верескоподібної, ялівцю, самшиту вічнозеленого, барбарису, тису ягідного, ялини та інше. У лісгоспі також проводяться заходи щодо охорони лісів та захисних лісонасаджень, ведеться боротьба з несанкціонованими сміттєзвалищами.

Висновки та перспективи подальших

досліджень. Проведений аналіз сучасного стану лісового фонду, лісокористування та заходів щодо відтворення та збереження лісів дає підставу стверджувати, що в Млинівському лісгоспі налагоджена організація лісогосподарського виробництва щодо поліпшення, розширення роботи із лісорозведення та ефективного й раціонального використання лісів, охоро-

рони і захисту лісових ресурсів.

Загалом раціональне та ефективне ведення лісогосподарської діяльності з метою збереження біологічного різноманіття лісів, яке необхідне для підтримки виробничої їх цінності, життєздатності лісових екосистем та їх захисних, довкільних і культурних функцій заслуговує на подальші дослідження.

Література:

1. Адамовський О.М. Комплексна еколого-економічна оцінка лісових ресурсів як фактор сталого лісокористування / О. М. Адамовський // Наукові праці Лісівничої академії наук України: збірн. наук. праць. – Львів : Національний університет "Львівська політехніка", 2004. – Вип. 3. – С. 43-47.
2. Генсірук С. А. Ліс – проблема державна і світова / С. А. Генсірук // Наукові праці Лісівничої академії наук України: збірн. наук. праць. – Львів : Національний університет "Львівська політехніка", 2002. – Вип. 1. – С. 22-26.
3. Гірс О. А. Лісовпорядкування / О. А. Гірс, Б. І. Новак, С. М. Кашпор. – Київ: Арістей, 2004. – С. 73-78.
4. Ковальчук І. П. Конструктивна географія лісів і лісового господарства Волинської області: монографія / І. П. Ковальчук, В. Г. Юрович. – К. : Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2010. – 204 с.
5. Копій Л. І. Зонування території західного регіону України для потреб розширення площі лісових насаджень / Л. І. Копій // Наукові праці Лісівничої академії наук України: збірн. наук. праць. – Львів: Національний університет "Львівська політехніка", 2004. – Вип. 3. – С. 47-55.
6. Коротун І. М. Географія Рівненської області: монографія / І. М. Коротун, Л. К. Коротун. – Рівне: Каб. ред.-вид. діяльн. та друк. пропаганди передового педагогічного досвіду Рівн. ін-ту підв. квал. пед. кадрів, 1996. – С. 14-82.
7. Косарев В. П. Лесная метеорология с основами климатологии: уч. пос. / В.П. Косарев, Т.Т. Андрущенко; под ред. Б. В. Бабикова. – 3-е изд., стер. – СПб.: "Лань", 2009. – С. 24-34.
8. Ониськів М. І. Досвід підвищення продуктивності і якості лісів / М.І. Ониськів, В.О. Рибак, Я.Д. Фучило, М.В. Сбитна // Наукові праці Лісівничої академії наук України: збірн. наук. праць. – Львів: Національний університет "Львівська політехніка", 2004. – Вип. 2. – С. 53-57.
9. Проект організації та розвитку лісового господарства державного підприємства "Млинівське лісове господарство" Рівненського обласного управління лісового та мисливського господарства : пояснювальна записка. – Ірпінь : [б. в], 2010. – 211 с.

References:

1. Adamovs'kyj O.M. Kompleksna ekologo-ekonomichna ocinka lisovy'x resursiv yak faktor stalogo lisokory'stuvannya / O. M. Adamovs'kyj // Naukovi praci Lisivny'choyi akademiyi nauk Ukrainy: zbirn. nauk. pracz'. – L'viv : Nacional'ny'j universy'tet "L'vivs'ka politexnika", 2004. – Vy'p. 3. – S. 43-47.
2. Gensiruk S. A. Lis – problema derzhavna i svitova / S. A. Gensiruk // Naukovi praci Lisivny'choyi akademiyi nauk Ukrainy: zbirn. nauk. pracz' – L'viv : Nacional'ny'j universy'tet "L'vivs'ka politexnika", 2002. – Vy'p. 1. – S. 22-26.
3. Girs O. A. Lisovporядkuvannya / O. A. Girs, B. I. Novak, S. M. Kashpor. – Ky'viv: Aristej, 2004. – S. 73-78.
4. Koval'chuk I. P. Konstruktiv'na geografiya lisiv i lisovogo gospodarstva Voly'n's'koyi oblasti: monografiya / I. P. Koval'chuk, V. G. Yurovch'y'k. – K. : Nacional'ny'j universy'tet bioresursiv i pry'rodokory'stuvannya Ukrainy, 2010. – 204 s.
5. Kopij L. I. Zonuvannya terytoryi zachidnogo regionu Ukrainy dlya potreb rozshy'rennya ploshhi lisovy'x nasadzen' / L. I. Kopij // Naukovi praci Lisivny'choyi akademiyi nauk Ukrainy: zbirn. nauk. pracz'. – L'viv: Nacional'ny'j universy'tet "L'vivs'ka politexnika", 2004. – Vy'p. 3. – S. 47-55.
6. Korotun I. M. Geografiya Rivnens'koyi oblasti : monografiya / I. M. Korotun, L. K. Korotun. – Rivne: Kab. red.-vy'd. diyal'n. ta dрук. propagandy' peredovogo pedagogichnogo dosvidu Rivn. in-tu pidv. kval. ped. kadriv, 1996. – S. 14-82.
7. Kosarev V. P. Lesnaya meteorologiya s osnovami klimatologii: uch. pos. / V.P. Kosarev, T.T. Andryuschenko; pod red. B. V. Babikova. – 3-е изд., стер. – СПб.: "Lan", 2009. – S. 24-34.
8. Ony's'kiv M. I. Dosvid pidvy'shennya produkty'vnosti i yakosti lisiv / M.I. Ony's'kiv, V.O. Ry'bak, Ya.D. Fuchy'lo, M.V. Sby'tna // Naukovi praci Lisivny'choyi akademiyi nauk Ukrainy: zbirn. nauk. pracz'. – L'viv: Nacional'ny'j universy'tet "L'vivs'ka politexnika", 2004. – Vy'p. 2. – S. 53-57.
9. Proekt organizaciyi ta rozvy'tku lisovogo gospodarstva derzhavnogo pidpr'yemstva "Mly'niv's'ke lisove gospodarstvo" Rivnens'kogo oblasnogo upravlinnya lisovogo ta my'sly'vs'kogo gospodarstva : poyasnyval'na zapys'ka. – Irpin' : [b. v], 2010. – 211 s.

Резюме:

И. М. Нетробчук. АНАЛИЗ ЛЕСОИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ "МЛИНОВСКОЕ ЛЕСНОЕ ХОЗЯЙСТВО" РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТИ.

Государственное предприятие "Млиновское лесное хозяйство" расположено в юго-западной части Ровенской области. Оно было организовано в 1993 г. В состав Млиновского лесхоза входят четыре лесничества: Волковышское, Дублянское, Острожецкое, Млиновское. Общая площадь лесного фонда составляет 12,9 тыс. гектара, среди которых 8935 гектаров занимают государственные леса. В лесхозе сложились благоприятные естественные факторы, среди которых плодородие почв, климат, состав древесных пород и тому подобное, для лесовыращивания и ведения лесохозяйственной деятельности.

Леса первой группы природоохранного и рекреационного назначения составляют 7,3 % лесного фонда. Эксплуатационные и защитные леса второй группы занимают 92,7 % лесного фонда. Преобладающим типом леса являются свежая (52,1 %) и влажная (37,2 %) дубравы. Удельный вес лесных земель составляет 98,0 %, что свидетельствует об эффективном их использовании. В лесном фонде доминируют твердолиственные породы. В возрастном составе имеют место средневековые леса (68,8 %) и молодняки (12,2 %). Насаждение основных лесобразовательных пород характеризуется I-II классом бонитета. Средний размер лесоиспользования на 1 гектар покрытых лесной растительностью земель составляет 1,94 м³. Эксплуатационный фонд лесхоза занимает

500,6 гектаров со ствольним запасом 118,78 тыс. м³. Утвержденная расчетная лесосека рубок главного использования составила 6,1 тыс. м³ ликвидной древесины. Для улучшения санитарного состояния лесного фонда проводятся сплошные и выборочные санитарные рубки. Воспроизводство леса с целью рационального его использования выполняется путем естественного и искусственного возобновления, а также лесоразведения. Сохранение леса осуществляется длительным производственным процессом – лесовыращиванием. В лесхозе имеются временные рассадники, плантации, на которых выращивают сеянцы, декоративные, плодово-ягодные саженцы и новогодние елки. Они обеспечивают потребность в садовом материале для создания лесных культур и залеснения малопродуктивных, деградированных земель сельских советов, не пригодных для ведения сельского хозяйства.

Ключевые слова: лес, лесное хозяйство, лесоиспользование, лесной фонд, рубки, воспроизводство, возобновление, сохранение.

Summary:

I. M. Netrobchuk. THE ANALYSIS OF WOOD USING BY STATE ENTERPRISE OF “MLINIV FORESTRY” IN RIVNE REGION.

State enterprise of “Mliniv forestry” is located in the south-west part of Rivne region. It was set in 1993. It includes four forestries: Vovkovii, Dublyany, Ostrozhes, Mliniv. The total area of the forest fund is 12,9 thousand hectares. Among them 8935 hectares are state forests. In the forestry the favourable natural factors for planting and growing trees and for forest activity have been formed. They are fertile soils, climate, composition of arboreal breeds and others.

Forests of the first group, intended for recreational purposes, occupy 7,3 % of the total forest fund. The operating and protective forests of the second group occupy 92,7 % of the forest fund. The prevailing types are damp (52,1 %) and hornbeam forests (37,2 %). Specific gravity of the forest lands is 98,0 %, it certifies its effective use. Hardwoods prevail in a forest fund. According to the age are medium (68,8 %) and young growth (12,2 %) trees. The basic breeds planting is characterized by I-II class bonitet. The average rate of the forest usage of 1 hectare, covered by forest plants, is 1,94 m³. The operating forest fund is 500,6 hectares with a barrel supply 118,78 thousand m³. The approved calculation of cutting area of main use is 6,1 thousand m³ of liquid wood. For the improvement of the sanitary state of forest all-round and selective sanitary cutting is conducted. Renewing of the forests with the rational purpose use is conducted by natural and artificial methods. The preserving of the forests is carried out by the continuously production process – forest planting. There are temporal nurseries, plantations for growing seedlings, decorative, fruit trees and new-year trees. They satisfy the demand in planting products for creation of forest crops and replace underproductive, degraded areas belonging to village council, unsuitable for agriculture.

Keywords: forest, forestry, wood using, forest fund, cutting, renewing, revival, preserving.

Рецензент: проф. Ковальчук І.П

Надійшла 07.04.2014р.

УДК 911.5 : 502.6 (477)

Володимир ХУДОБА

КОНСТРУКТИВНО-ГЕОГРАФІЧНІ ЗАСАДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ “ЗАРВАНИЦЬКИЙ”

У статті обґрунтовано конструктивно-географічні засади та запропоновано практичні рекомендації щодо оптимізації територіальної структури і функціонування регіональних ландшафтних парків на прикладі РЛП “Зарваницький”. Досліджено структуру земельних угідь РЛП та прилеглої території, оцінено їхній стан та обґрунтовано систему оптимізаційних заходів. Складено картографічні моделі оптимізації земельних угідь і функціонального зонування, запропоновано заходи щодо покращення менеджменту РЛП “Зарваницький”.

Ключові слова. Регіональний ландшафтний парк, проблеми функціонування, земельні угіддя, антропогенна трансформація території, функціональне зонування, рекреація.

Постановка проблеми. Регіональні ландшафтні парки (РЛП) - природоохоронні рекреаційні установи місцевого чи регіонального значення, що створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних природних комплексів та об'єктів, а також забезпечення умов для організованого відпочинку населення [2]. У 2013 р. в Україні нараховувалося 69 регіональних ландшафтних парків загальною площею 758,4 тис. га. Частка РЛП в структурі природно-заповідного фонду України становила 19,3 % поступаючись лише заказ-

никам та національним природним паркам. Це свідчить про стрімкий розвиток цієї категорії і її популярність.

Проте, як показує багаторічний досвід функціонування РЛП в нашій державі є мало-ефективним. Саме тому актуальним залишається питання вивчення сучасного стану РЛП й обґрунтування пропозицій щодо оптимізації їх функціонування. В даній роботі розглянуто основні положення оптимізації функціонування регіональних ландшафтних парків на прикладі РЛП "Зарваницький". РЛП "Зарваниць-